

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ПРОБАЦІЇ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ КЛІЄНТІВ ПРОБАЦІЇ ДО УМОВ ВІДБУВАННЯ НИМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Мізюк В. В.

адвокат

м. Чернівці, Україна

Відповідно до статті 1 Закону України «Про пробацію» **пробація** – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [1].

Щодо принципів пробації слід наголосити, що їх сукупність становлять собою джерело вихідних положень, на яких повинні ґрунтуватися діяльність уповноважених органів пробації щодо її соціалізації до умов відбування кримінального покарання. Коротко охарактеризуємо кожен принцип.

Принцип справедливості. Даний принцип у сфері пробації являє собою ідею співмірності покарання і його відбування клієнтом пробації, а також передбачає вимогу відповідності між практичною роллю у житті суспільства та порядком і умовами відбування кримінального покарання.

Цей принцип також полягає у тому, що, з одного боку, держава, застосовуючи до клієнта пробації заходи державного примусу, тим самим відновлює справедливість у суспільстві, яка була порушена вчиненням правопорушенням, а з іншого – обсяг встановлюваних під час виконання конкретного покарання обмежень прав та свобод особи повинен бути адекватним ступеню його вини і суспільній небезпеці скоєного кримінального правопорушення. Заходи державного примусу повинні бути справедливими, позбавленими надлишкових каральних елементів і не перевищувати меж, достатніх для виправлення.

Принцип законності. Сутність законності розкривають відповідні засади, комплексну систему поглядів і ідей, які лежать в основі дотримання клієнтами пробації порядку і умов відбування кримінального покарання і ставлять їх поведінку, як учасників кримінально-виконавчих правових відносин. Крім цього, даний принцип полягає у забезпеченні верховенства закону та передбачає його пріоритети перед іншими нормативними актами у цій сфері.

До речі, у Конституції даний принцип закріплено у багатьох нормах, зокрема: ст. 6 – органи законодавчої, виконавчої та судової влади

здійснюють свої повноваження у межах, встановлених Конституцією і відповідно до законів України; ст. 62 – ніхто не може бути підданий покаранню, доки його вину не доведено у законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду; п. 14 ст. 92 – виключно законами України визначаються організація і діяльність органів та установ виконання покарань. Отож, названий принцип реалізується шляхом точного і суворого дотримання Конституції законів України усіма суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин у сфері виконання кримінальних покарань.

Принцип невідворотності виконання покарань. Означає безперечність виконання уповноваженими органами пробації, призначеного за вироком суду клієнту пробації покарання, і безумовність його відбування та його обов'язок зазнати кару за вчинене кримінальне правопорушення.

Принцип дотримання прав і свобод людини і громадянина. Полягає в тому, щоб у процесі пробації дотримувалася недоторканність приватного життя і права клієнта пробації (піднаглядного), так званий принцип мінімального втручання. Цей принцип має застосуватися таким чином, що будь-яке обмеження прав клієнта пробації мало місце у такому обсязі, який би був обумовлений тяжкістю його вчиненого кримінального правопорушення (або) ризиками, що він становить. Тобто у виконанні будь-якої санкції або заходу уповноваженого органу пробації не мають покладати на клієнтів пробації жодних обов'язків чи обмежень прав, якщо це не передбачено рішенням компетентного органу і не вимагається з огляду на тяжкі наслідки вчиненого ним кримінального правопорушення та ретельну оцінку ризику повторного його вчинення.

Принцип поваги до людської гідності. Закріплений на рівні основних міжнародно-правових документів з прав людини і виражається у встановленні заборони на вчинення будь-яких дій, пов'язаних із катуванням або нелюдським чи таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням. Зокрема, ст. 5 Загальної декларації прав людини проголошує: «Ніхто не повинен піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню».

Аналогічно сформульовані ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Однак цілком очевидно, що зазначені положення мають дещо декларативний характер і створюють лише основу правового механізму реалізації принципу поваги до честі і гідності людини. Більш детально правові питання реалізації зазначеного принципу врегульовані у Конвенції проти катувань та інших жорстоких,

нелюдських чи таких, що ображають гідність, видів поведження і покарання.

У вказаному документі дається розгорнуте визначення терміна «катування», під яким розуміється як будь-яка дія, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди.

Принцип рівності перед законом. Підґрунтям цього принципу є конституційний принцип рівності всіх перед законом (ст. 24 Конституції України), Загальна декларація прав людини (ст. 7), Мінімальні стандартні правила поведження з ув'язненими (ст. 6) та інші. Суб'єкти пробації є рівними перед законом, незалежно від раси, національності, релігійних переконань, соціального положення, соціально-політичних, демографічних та інших ознак.

Принцип диференційованого та індивідуального підходу. Пробаційні заходи, які застосовуються до клієнта пробації, визначаються залежно від психосоціальної ситуації та вчиненого ним кримінального правопорушення. Диференційований підхід полягає у тому, що до різних категорій клієнтів пробації застосовуються різні наглядові та соціально-виховні заходи. Принцип індивідуального підходу базується на обліку індивідуальних особливостей, які враховуються при застосуванні пробації.

Принцип конфіденційності. Інформація, отримана у процесі проведення роботи, не підлягає свідомому чи випадковому розголошенню, а у разі необхідності повинна бути представлена у формі, що виключає її використання проти інтересів клієнтів пробації. Особи повинні бути інформовані про обсяг і характер інформації, яка може бути повідомлена іншим зацікавленим особам і (або) установам.

Принцип взаємодії з державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та громадянами. Полягає у координованому співробітництві між уповноваженими органами пробації, іншими органами влади, неурядовими організаціями тощо, що сприяє залученню клієнта пробації до повноцінного життя у суспільстві.

Кожен з вищеперахованих принципів пробації на думку вітчизняних вчених Богатирьової О.І., Олефір Л.І. становить окремий науковий інтерес в системі кримінально-виконавчого права, а також в

структурі державного управління Міністерства юстиції України. І спроможні забезпечити реальні показники ефективності пробації [2, с. 11].

З огляду на викладене, принципи пробації забезпечують такі її складові: 1) особливості правового статусу осіб в системі правосуддя – клієнтів пробації; 2) досудову пробацію на етапі судового провадження щодо осіб обвинувачених у кримінальному правопорушенні; 3) наглядову пробацію з метою здійснення наглядових та соціальних виховних заходів; 4) пенітенціарну пробацію, завдання якої – реінтеграція клієнта пробації після звільнення в суспільство.

Література:

1. Закон України Про пробацію. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення 17 12. 2021 р).

2. Богатирьова О. І., Олефір Л. І. Застосування пробації в Україні : теорія і практика : навчальний посібник / за ред. професора І. Г. Богатирьова. Чернігів : Десна Поліграф, 2019. 208 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Стрелюк Я. В.

*доктор юридичних наук, професор кафедри правоохоронної
та антикорупційної діяльності*

*Міжрегіональної Академії управління персоналом
м. Київ, Україна*

В умовах сучасних суспільно-економічних і політичних трансформацій, входження України до європейського освітнього простору, а також реформування (розвиток) кримінально-виконавчої системи України та її трансформація в пенітенціарну систему нагальним видається надати характеристику об'єктивним ознакам кримінального правопорушення, що вчиняються в місцях несвободи, як засудженими так і персоналом.

Станом на 01.12.2021 р. криміногенний склад засуджених складає: 4730 осіб засуджених на строк понад 10 років; 5880 осіб – за умисне вбивство; 2734 особи – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 6188 осіб – за розбій та грабіж; 11 331 особа – за крадіжку; 539 осіб – за зґвалтування; 10 осіб – злочини проти основ національної безпеки [1].